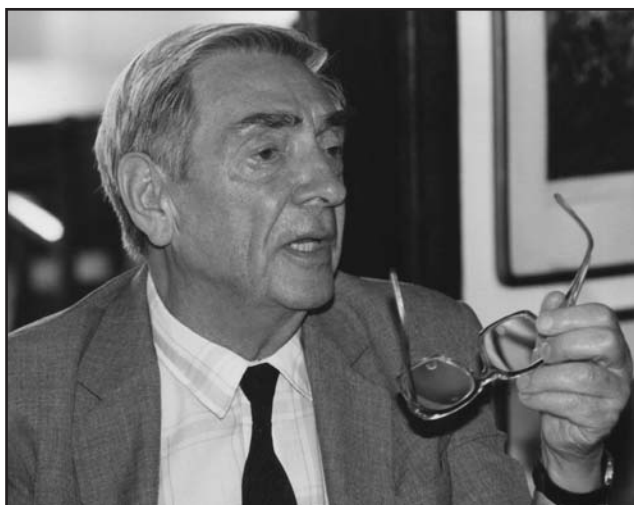


PROF. DR HAB. JANUSZ DURKO
(23.02.1915 – 5.09.2017)



Fot. K. Wojciewski

W dniu 5 września 2017 r. zmarł, w wieku 102 lat, prof. dr hab. Janusz Durko, wieloletni dyrektor Muzeum Historycznego m.st. Warszawy (obecnie Muzeum Warszawy) oraz wieloletni przewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego Association Internationale pour l’Histoire du Verre (od 2004 r. afiliowanego przy Instytucie Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie¹).

Profesor Janusz Durko był historykiem, varsavianistą, muzeologiem o ogromnym dorobku zawodowym (m.in. autorem 140 publikacji poświęconych w większości dziejom Warszawy i polskiego ruchu robotniczego). Zajmował się historią najnowszą, lecz miał bardzo szerokie zainteresowania dotyczące wielu dziedzin humanistyki.

W latach 1934–1938 studiował historię na Uniwersytecie Warszawskim; ukończył ją, obroniwszy pracę magisterską pt. *Stanowisko Gdańska w czasie wojny polsko-szwedzkiej 1623–1629*. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako sekretarz i członek Zarządu Społecznego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Warszawie, gdzie było zatrudnionych wielu Żydów. Od 1942 r. do

¹ Fakty wymienione w tym wspomnieniu zostały zaczerpnięte z informacji internetowych, książki Pana Profesora (J. Durko, *Muzeum Warszawy i jego współtwórcy w mojej pamięci, 1951–2003*, Warszawa 2008); część z nich została opublikowana w artykule: M. Dekówna, *Czterdziestopięćciolecie Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowego Stowarzyszenia do Badań Historii Szkla*, „Archeologia Polski”, 50: 2015, s. 221–226. Natomiast fotografie uzyskałam dzięki uprzejmości córki Pana Profesora – Pani Magdaleny Durko-Stępień, którą proszę o przyjęcie wyrazów wdzięczności za okazaną mi w tej sprawie pomoc.



Ryc. 1. Prof. Janusz Durko w swoim mieszkaniu. 2006 r.

Fot. U. Zielińska

wybuchu Powstania Warszawskiego Janusz Durko, wraz z żoną Janiną, udzielili schronienia około 20 osobom pochodzenia żydowskiego – uciekinierom z getta. W kwietniu 1989 r. oboje Państwo zostali uhonorowani tytułem Sprawiedliwego wśród Narodów Świata na wniosek jednego z ocalonych. Ta postawa społecznikowska, wyczulenie na losy innych, cechowały Pana Profesora przez całe życie.

Po wojnie, od 1945 r., był pracownikiem naukowym Instytutu Pamięci Narodowej i Instytutu Historii Najnowszej. W 1948 r. obronił pracę doktorską pt. *Początki ruchu socjalistycznego w Królestwie Polskim*. W 1955 r. otrzymał tytuł docenta, a w 1964 r. – profesora. Był współzałożycielem i dyrektorem ponad 50 lat (od 1951 do 2003 r.) Muzeum Historycznego m.st. Warszawy (ryc. 1; 2). W tym czasie powstała w Muzeum Pracownia Archeologiczna, w której gromadzono materiały m.in. pochodzące z badań ratowniczych na Starym Mieście w Warszawie. Wśród nich znajduje się duża kolekcja szkieletów średniowiecznych i nowożytnych.

Odnaczał się wielką aktywnością w wielu dziedzinach, pełnił różne funkcje w licznych instytucjach i organizacjach, nie sposób wyliczyć tu wszystkich, wymienię tylko niektóre: był wiceprzewodniczącym Rady Ochrony Dóbr Kultury przy Konserwatorze m.st. Warszawy (1953–1970), przewodniczącym Zespołu Ochrony Dóbr Kulturalnych Narodowej Rady Kultury (1982–1990), przewodniczącym Komisji Historycznej Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa m.st. Warszawy (1963–1970), prezesem Zarządu Głównego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami (1982–1989), wiceprezesem Społecznego Komitetu Opieki nad Starymi Powązkami (od 1973 r.), sekretarzem Polskiego Komitetu Narodowego ICOM



Ryc. 2. Prof. Janusz Durko z córką Magdaleną Durko-Stępień.
Pięćdziesięciolecie pracy Pana Profesora na stanowisku dyrektora Muzeum Warszawy,
pracownia Zofii Wolskiej, grudzień 2002 r.

Fot. S. Kuruliszwili

(1954–1970), przewodniczącym Rady Naukowej Archiwum PAN (1984–1992), członkiem rad muzealnych wielu muzeów, m.in. Muzeum Narodowego w Warszawie, Zamku Królewskiego w Warszawie, Państwowego Muzeum Archeologicznego i innych; ponadto – członkiem Komitetów Redakcyjnych kilku wydawnictw.

Ten wielki dorobek życia Pana Profesora, obejmujący przede wszystkim pomnikowe dzieło, którego był współtwórcą, a którym jest Muzeum Warszawy, ale też różnorodną działalność na rzecz muzealnictwa, nie tylko polskiego, oraz prace (autorskie, organizacyjne, wydawnicze) dotyczące dziejów Warszawy (m.in. wielotomowa *Bibliografia Warszawy*, obejmująca lata 1795–1970), ukazuje Jego piękna książka, *Muzeum Warszawy i jego współtwórcy w mojej pamięci*, wydana w 2008 r.²

Ja natomiast skoncentruję się na współpracy historyków szkła z Panem Profesorem. Jak wspomniałam, Profesor był również przewodniczącym Polskiego Komitetu Narodowego AIHV (funkcję tę pełnił ponad 30 lat). Komitet został utworzony przez prof. Stanisława Lorentza, ówczesnego dyrektora Muzeum Narodowego w Warszawie. Tu też została ulokowana siedziba Komitetu, a prof. Lorentz został jego przewodniczącym (siedzibą Komitetu były zawsze instytucje, w których byli zatrudnieni jego przewodniczący). W końcu 1969 r. na stanowisko przewodniczącego został powołany prof. Janusz Durko, który funkcję tę sprawował do 2004 r., do przejścia na emeryturę. W tych latach siedziba Komitetu została przeniesiona do Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. Przez 15 lat, począwszy od 1989 r., miałam zaszczyt współpracować z Panem Profesorem, jako wiceprzewodnicząca tej organizacji. Pan Profesor stworzył idealne warunki dla funkcjonowania Komitetu. Polegało to m.in. na bardzo dobrej organizacji pracy, bardzo

² J. Durko, *op. cit.*



Ryc. 3. Uroczystość dekorowania Pana Profesora (z prawej) Krzyżem Wielkim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski; od lewej – dr Wojciech Fijałkowski i dr Marian Sołtysiak, 28.11.2001 r.

Fot. NN

sprawnym prowadzeniu przez Pana Profesora zebrań, umożliwieniu dobrych materialnych warunków pobytu w Polsce referentów zagranicznych; m.in. kilka razy odwiedzał Polskę Sekretarz Generalny, a później przewodniczący Association... – prof. dr Joseph Philippe z Belgii, który bardzo cenił środowisko polskich historyków szkła, a z Panem Profesorem Durko łączyły go wieloletnie serdeczne więzi przyjaźni³. Profesor Durko jakkolwiek sam nie zajmował się zawodowo badaniami nad szkłem zabytkowym, to prowadząc zebrania bardzo dobrze wychwytywał w referatach tu wygłaszanych, czy w dyskusjach, istotne aspekty poruszanej problematyki, czasem sugerował różne rozwiązania, także organizacyjne. Zawsze czynił to życzliwie w stosunku do referentów. Dzięki wielkiej empatii, która charakteryzowała postępowanie Pana Profesora, atmosfera tych zebrań była miła i przyjazna.

³ J. Durko, *op. cit.*, s. 290; zob. również *tenże*, *Polish National Committee of the International Association for the History of Glass (Association Internationale pour l'Histoire du Verre)*, „Archaeologia Polona”, 45: 2007, s. 23–25.



Ryc. 4. Prof. Janusz Durko na skwerze w al. Wyzwolenia w Warszawie, lipiec 2015 r.

Fot. M. Durko-Stępień

Ogólnie cechowała Pana Profesora życzliwość i zaufanie do ludzi, cenił w nich solidną pracę. W Muzeum znajdowały zatrudnienie osoby, które z różnych powodów nie mogły znaleźć pracy gdzie indziej.

Jest laureatem wielu nagród i odznaczeń: m.in. nagrody m.st. Warszawy (1962, 1967), nagrody I stopnia Ministerstwa Kultury i Sztuki za ochronę dziedzictwa kulturalnego, wspomnianej wyżej Odznaki Honorowej „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” przyznanej przez Instytut Yad Waszem w Jerozolimie (1989), Krzyża Wielkiego z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2001; ryc. 3), Złotego Medalu „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2006), medalu Stanisława Augusta za wybitny wkład w dzieło budowy majestatu stolicy Rzeczypospolitej (2008) (ryc. 4).

W lutym 2015 r. odbyła się w Muzeum Warszawy uroczystość – obchody stulecia urodzin Pana Profesora. Jak za dawnych lat Profesor żywo interesował się sytuacją Muzeum oraz losami jego współpracowników oraz osób z Muzeum zaprzyjaźnionych (ryc. 5; 6; 7).

Odejście Profesora Janusza Durko stanowi dla naszego środowiska niepowetowaną stratę. Brak nam będzie Jego życzliwości, spokojnego i z dystansem patrzenia na otaczający świat, Jego wspaniałego poczucia humoru (ryc. 8).

Maria Dekówna



Ryc. 5. Jubileusz prof. dr. hab. Janusza Durko w Muzeum Warszawy z okazji stulecia urodzin Pana Profesora. Profesor rozmawia z Panią Ewą Masny-Askanaś, wiceprzewodniczącą Rady Warszawy, 23.02.2015 r.

Fot. G. Kułakowska



Ryc. 6. Jubileusz prof. dr. hab. Janusza Durko w Muzeum Warszawy z okazji stulecia urodzin Pana Profesora. Profesor rozmawia z Panem drem Jarosławem Trybusiem, wicedyrektorem Muzeum, 23.02.2015 r.

Fot. G. Kułakowska



Ryc. 7. Przemawia prof. dr hab. Janusz Durko na spotkaniu w Muzeum Warszawy z okazji Jego jubileuszu, 23.02.2015 r.

Fot. G. Kułakowska



Ryc. 8. Jubileusz prof. dr hab. Janusza Durko w Muzeum Warszawy z okazji stulecia urodzin Pana Profesora, 23.02.2015 r.

Fot. G. Kułakowska